

R reformacijai
500 1517 / 2017

Ingė Lukšaitė

Kai tikėjimas keitė pasaulį...

Reformacija Lietuvoje

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras

VILNIUS, 2017

Knygos leidybą parėmė

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais internete, platinti jo kopijas – parduoti, nuomoti, teikti panaudai, be autoriaus sutikimo išleisti ir versti.

Taip pat draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

© Ingė Lukšaitė, 2017

© Albertas Broga, apipavidalinimas, 2017

© Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2017

ISBN 978-5-420-01795-1

Turinys

Reformacijos pradžia Europoje ir Šiaurės rytų Baltijos regione | 7

Reformacijos pradžia Europoje | 7

Reformacijos pradžia Šiaurės rytų Baltijos regione | 26

Reformacijos pradžia Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje | 35

Ar buvo pagrindas Reformacijai plisti Lietuvos Didžiojoje
Kunigaikštystėje? | 35

Kokiais keliais plito Reformacijos idėjos Lietuvos Didžiojoje
Kunigaikštystėje | 42

Pirmieji Reformacijos veikėjai ir pirmosios institucijos | 48

Reformacija Mažojoje Lietuvoje Evangelikų liuteronų bažnyčios kūrimosi ir išitvirtinimo laikotarpiu | 53

Reformacija Mažojoje Lietuvoje XVI amžiaus trečiąjį–septintąjį
dešimtmečius | 53

Liaudies kultūra ir liaudies tikėjimas | 58

Prūsijos Kunigaikštystės valdžios ir Evangelikų liuteronų bažnyčios
vadovų pastangos keisti liaudies kultūrą ir tikėjimą | 61

Karaliaučiaus universiteto įsteigimas | 65

Lietuviškos spaudos pradžia XVI amžiaus penktąjį–aštuntąjį
dešimtmečius | 69

Bažnyčios veikla Prūsijos Kunigaikštystėje įsigalint
liuteroniškajai ortodoksijai | 79

Lietuviškų bažnyčių kunigai | 84

Lietuviškos knygos parapijiečiams ir kunigams | 90

Reformacijos plitimas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVI amžiaus antroje pusėje–XVII amžiaus pradžioje | 98

Reformacijos plitimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ypatybės | 98

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės evangelikų reformatų bažnyčios
organizavimasis ir veikla XVI amžiaus šeštąjį–septintąjį dešimtmečius | 106

Lietuvos brolių bažnyčia | 117

Liuteronų bažnyčios Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje | 129

Skirtingai tikinčiųjų taikaus sambūvio laikai – XVI amžiaus aštuntasis
dešimtmetis–XVII amžiaus pradžia | 136

Reformacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir valstybė | 153

Evangelikų liuteronų bažnyčia Prūsijos Kunigaikštystėje ir Mažoji Lietuva XVII amžiaus antrąjį–septintąjį dešimtmečius | 161

Prūsijos Kunigaikštystės kelias į suverenumą ir Reformacijos
raidos pokyčiai | 161

Lietuviški leidiniai ir jų reikšmė Mažosios Lietuvos
gyventojų kultūrai | 171

Reformacijos saulėlydis Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, XVII amžiaus antrasis dešimtmetis– XVII amžiaus vidurys | 178

Reformacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje kintančiomis
istorinėmis aplinkybėmis | 178

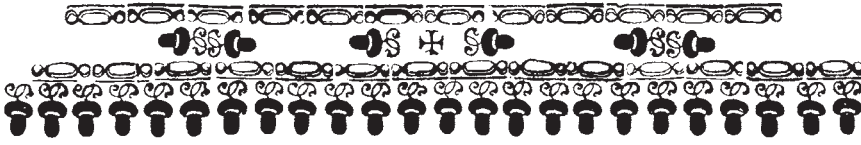
Evangelikų bažnyčių veikla ir taikymasis prie naujų istorinių aplinkybių | 187
Svarbūs visi parapijiečiai | 206

Ką Reformacija pakeitė Lietuvos kultūroje | 212

Literatūra | 222

Asmenų rodyklė | 231

Vietovių rodyklė | 236

Reformacijos pradžia Europoje ir Šiaurės rytų Baltijos regione

Reformacijos pradžia Europoje

Žmonija gyvena jau daugelį tūkstantmečių, bet kai kurios jos istorijos šimtmečiai išsiskiria įvykių svarba ateinančioms laikams, visuomenės gyvenimo kaitos greičiu, ypatingų asmenybių veikla, kurią žmonės prisimena daugelį amžių, vertina ir mano, jog būtina tai prisiminti. Tokie šimtmečiai žymi istorijos raidos lūžius, baigia vienus ir kartu pradeda kitus ilgus epochomis vadinamus laikotarpius. Vienas tokių Europos istorijoje buvo XVI amžius. Nors Europos kraštų raida labai skyrėsi, daugumos visuomenių, tautų, valstybių plėtros sąlygos buvo skirtingos, bet jos visos pakluso galingam istorijos kaitos ritmui, o kurioje nors šalyje kilę kaitos impulsai, nors ir ne iš karto, nuvilnijo per viso žemyno šalis.

Jau XV amžiaus antrojoje pusėje, ypač amžiaus pabaigoje, buvo juntami sparčiai bręstantys pokyčiai. Ženklių būta nemažai. Šiaurės Italijoje klostėsis humanistinis mąstymo būdas, išreikštas renesanso stiliumi, iki XVI amžiaus pabaigos pasiekė beveik visas Europos šalis. Tiesa, jis buvo būdingas visuomenės viršūnėms, o žemutiniams sluoksniams tapo prieinamas daugiausia per vaizduojamąjį meną, kai buvo kuriamas viešosios paskirties erdvėms, pastatams. Šis mąstymo būdas, kartu ir stilius veikė visuomenę architektūros formomis, skulptūromis šventyklų interjeruose. Visų gyvenimo sričių pokyčius brandino techninė pažanga, nors iš karto ji nebuvo ryški.